

การจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
โดยบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อเพิ่ม
ขีดความสามารถของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน *

Buddhist and Local Cultural Capital Management by
Integrating Cooperation with Network Partners to
Increase the Capacity of Ethnic Communities
in Mae Hong Son Province

พระมหาสกุณ มหาวิโร, พระครูปลัดณัฐกร ปฎิภาณเมธี, และ วราภรณ์ ชนะจันทรตา
Phramaha Sakun Mahawiro, Phrakhrupalad Nathakorn Patibhanamedhi
and Waraporn Chanachanta
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus
Corresponding Author, E-mail: skulskul296@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่องเคราะห์ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน พื้นที่วิจัยได้แก่ ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 300 คน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และ 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน

* ได้รับความ: 27 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 1 พฤศจิกายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 2 พฤศจิกายน 2566

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ทูนาทางพระพุทธศาสนาของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ประกอบด้วย ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล และศาสนพิธี ส่วนทุนทางวัฒนธรรมประกอบด้วยแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อและความศรัทธาของชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพและบริบทเชิงพื้นที่ และผลิตภัณฑ์ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ 2) แนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนที่กำลังเลือนหายไป สืบทอดทุนชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปในสังคมผ่านการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นโดยการเรียนรู้และการปลูกฝังจิตสำนึก ปรับประยุกต์เพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้กลยุทธ์ความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จัดสภาพชุมชนให้มีความพร้อมโดยยกระดับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเห็นคุณค่าในทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม นำเรื่องราวของบุคคลสำคัญ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่เรื่องเล่าขานสืบต่อกันจนเป็นตำนาน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวชุมชน จัดให้มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น เพื่อสร้างความประทับใจและประสบการณ์ที่แปลกใหม่ พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลของทุนชุมชนด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของเจ้าของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ยอมรับและเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การจัดการ; ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น; ชีตความสามารถ

Abstract

The purpose of this research was: 1) to synthetic the Buddhist capital and local culture and 2) to study the management of Buddhist capital and local culture by integrating cooperation with network partners. It is mixed research. The samples were 1) tourists 300 persons and 2) experts from relevant agencies 15 persons.

The research tools consist of questionnaires, depth interview, and discussion forums. The qualitative data were analyzed by content analysis.

The research results found that: 1) Buddhist capital of ethnic communities consists of religious sites, religious objects, religions doctrine, religious figures, and ceremonies, while cultural capital consists of learning resources, cultural attractions, traditions, rituals, local wisdom, value system, values, beliefs and faith of the community, physical environment, spatial context, and cultural products of ethnic communities. 2) Guidelines for Buddhist capital management and local culture should be revive community culture with relevant agencies to revitalize fading community culture; inherit community capital to be able to continue living in society through passing down from generation to generation through learning and cultivating consciousness; adapt to create local cultural products using local identity strategies; make the community ready by enhancing the community participation process to encourage members to appreciate religious and cultural capital; take the story of an important person, historical stories, or even a legend to be part of driving and increasing the value of community tourism; organize activities that are congruent with the local people's lifestyles and beliefs to generate memorable and novel experiences; present information about community capital by telling the story of the owner of the area for tourists to learn, accept and understand cultural diversity.

Keywords: management; Buddhist capital and local culture; capacity

1. บทนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนตะวันตกของภาคเหนือตอนบน ได้รับการจัดอันดับว่าเป็นจังหวัดที่มีรายได้ต่อครัวเรือนที่ต่ำที่สุดในประเทศไทย และถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง โดยมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 39.21 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของ

ประเทศ ร้อยละ 10.53 ขนาดเศรษฐกิจจังหวัด ปี พ.ศ. 2562 มีมูลค่าประมาณ 13,601 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของ GDP ประเทศไทย ประชากรมีรายได้ต่อหัวประมาณ ปีละ 48,132 บาท (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562) โดยปัญหาเชิงพื้นที่ของจังหวัดที่ต้องเร่งพัฒนาคือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้หลักค่อนข้างน้อย ไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นหรืออาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ การพัฒนาจึงจำเป็นต้องพิจารณาปลดล๊อคข้อจำกัดของพื้นที่ โดยดำเนินการไปพร้อมกับการสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน และให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งจากชุมชนฐานรากอย่างแท้จริง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) นอกจากนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังเป็นจังหวัดเป้าหมายที่รัฐบาลให้ความสำคัญสูงในการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนจากการสร้างงานสร้างรายได้ที่มั่นคง และเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความยากจนในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัญหาโดยภาพรวมของจังหวัดที่ชุมชนในท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นโจทย์ที่ต้องหาแนวทางทางแก้ไขและต้องการพัฒนาร่วมกันอย่างเร่งด่วนให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่

ทั้งนี้ บริบทและศักยภาพของพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีลักษณะเฉพาะ โดยมีทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายกระจายอยู่ทุกอำเภอ ซึ่งสามารถนำมาเป็นทุนพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้ จึงจัดเป็นรากฐานที่สำคัญในการส่งเสริมและผลักดันให้นาภูมิปัญญาและภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนเผ่ากลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่มาสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนได้ (สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ส่วนพัฒนาส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2559) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมุ่งไปที่การส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นจุดศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับทุนประเภทอื่น ๆ เพราะทุนทางวัฒนธรรมถือเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) แต่จากการดำเนินการพัฒนาเชิงพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า แม้ว่าภาครัฐจะพยายามแสวงหาแนวทางมาตรการและกลไกการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจระดับฐานรากได้มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดของ

พื้นที่สูงซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ประชาชนในพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนฐานราก ไม่สามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้ รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่ซึ่งยังขาดการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายหลักและการมีส่วนร่วมของประชาคมในพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2562) จากสภาพการณ์ข้างต้นจึงจำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนงานวิจัยที่จะตอบโจทย์การพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area – based Development) ในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยการพัฒนาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ผ่านทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายหลักในพื้นที่ คือ ชุมชน วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้ได้แผนความร่วมมือ เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากลไกความร่วมมือในการสร้างงานสร้างรายได้ด้วยทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการพัฒนาเชิงพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนในครั้งนี้ คือการสานพลังบูรณาการกับประชาชนในพื้นที่ แต่การพัฒนาจะอาศัยเพียงความรู้และประสบการณ์ของประชาชนในพื้นที่อย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีข้อมูลจากงานวิจัยมาหนุนเสริม เพื่อเป็นองค์ความรู้และแนวทางในการจัดการทุนทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งกระบวนการขับเคลื่อนจากภาคีเครือข่ายหลักในชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้ การจัดการทางวัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการจัดการวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากกระบวนการสำรวจคุณลักษณะของตัววัฒนธรรม เพื่อการสืบทอดและการปรับประยุกต์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เนื่องจากมุมมองในการพิจารณาวัฒนธรรม จะพิจารณาในฐานะเป็นสื่อของชุมชนที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างคนในกลุ่มชุมชนที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมของกลุ่ม (Pongkittiwiboon, 2015, p. 147-164)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาวิจัยดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการศึกษา การจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นและการสร้างกลไกความร่วมมือเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายหลักเพื่อหนุนเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบครบวงจรของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเริ่มต้นจากการสำรวจ บันทึก วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ ตลอดจนบุคคล กลุ่มหรือชุมชนทางศาสนา ฯลฯ เพื่อสร้าง ความตระหนักและสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาแนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

เชื่อมโยงภาคีเครือข่ายหลัก เพื่อหนุนเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบครบวงจรของชุมชนจนสามารถพึ่งตนเองและจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **การกำหนดพื้นที่การวิจัย** คณะผู้วิจัยได้กำหนดบริบทพื้นที่วิจัยและศึกษาข้อมูลภาคสนามในชุมชนท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 3 ชุมชน คือ 1) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลีว๊ะ 2) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และ 3) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้งนี้ เหตุผลของการกำหนดพื้นที่การวิจัยดังกล่าว เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีศักยภาพเพียงพอ สำหรับนำไปสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** สำหรับผู้ให้ข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน จำนวน 3 ชุมชน ๆ ละ 100 คน รวม 300 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชนกลุ่ม ชาติพันธุ์ ประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ ปราชญ์ชุมชน มัคคุเทศก์ชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษา

และภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ จำนวน 3 ชุมชน ๆ ละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากในพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่และมีหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ใช้เครื่องมือวิจัย 2 แบบ คือ 1) เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย (1) การจัดการชุมชน (2) การจัดการเรื่องราว (3) การจัดการกิจกรรม (4) การจัดการสื่อสาร และ (5) การจัดการผลกระทบ เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-ended questions) ให้เลือกตอบโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี 5 ระดับ 2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เกี่ยวกับทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับแนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อวิเคราะห์จัดทำเป็นองค์ความรู้สำหรับนำไปเป็นแนวทางยกระดับและขับเคลื่อนในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้ขอจริยธรรมวิจัยจากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว 273/2565 และได้ทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปยังชุมชนที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย โดยมีการอธิบายรายละเอียดโครงการวิจัย ชี้แจง วัตถุประสงค์ 2) ผู้วิจัยและคณะไปพบกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 3) ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดโครงการวิจัย ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูล ด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูล 4) ตรวจสอบความถูกต้องและถอดเทป ก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอด้วยตาราง และอธิบายเพิ่มเติม 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) โดยข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลจาก

การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น จัดประเภท/กลุ่มข้อมูลเพื่อให้ได้ชุดข้อมูลที่สามารถเสนอเป็นข้อเท็จจริง และใช้ประกอบการวิเคราะห์อภิปราย นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

4. สรุปผลการวิจัย

1. การสังเคราะห์ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ทุนทางพระพุทธศาสนาของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย ศาสนสถาน ได้แก่ วัด สำนักสงฆ์ และอาศรมพระธรรมจาริก ศาสนวัตถุ ได้แก่ เจดีย์ วิหาร พระอุโบสถ วัตถุมงคล และพิพิธภัณฑสถานธรรม ได้แก่ หลักการ แนวคิด และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ศาสนบุคคล ได้แก่ พระสงฆ์ อุบาสกอุบาสิกา ผู้อาวุโส และปราชญ์ชุมชน ศาสนพิธี ได้แก่ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และประเพณีท้องถิ่น สว่นทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อและความศรัทธาของชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และบริบทเชิงพื้นที่ และผลิตภัณฑ์ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ สถานที่สำคัญได้แก่ วัดพระธาตุดัมมิกราช อาศรมพระธรรมจาริก ศาลหลักเมือง ถ้ำห้วยไร่หรือถ้ำแพ ป่าชุมชนและโป่งหลวง บ่อน้ำทิพย์ และถ้ำประตูเมือง

2. แนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1 ด้านการจัดการชุมชน ควรส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนของตน เตรียมความพร้อมทางด้านการวางแผนและแนวทางการปฏิบัติการร่วมกันของชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการจัดการที่สร้างการเติบโตในทุกมิติที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์ร่วมกัน ค้นหาคุณค่าของชุมชนโดยนำเสนอ อัตลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมชุมชนให้มีความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีผลิตภัณฑ์ของชุมชน

2.2 ด้านการจัดการเรื่องราว ควรสำรวจและเรียบเรียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในท้องถิ่นของตน นำเสนอเรื่องเล่าตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาตามความเชื่อของคนใน

ท้องถิ่น ค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อสร้างและสื่อสารวัฒนธรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชื่อมโยงไปยังผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับเพิ่มมูลค่าให้แก่แหล่งท่องเที่ยว

2.3 ด้านการจัดกิจกรรม ควรให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์กิจกรรมชุมชนที่แตกต่างหลากหลาย โดยมุ่งเน้นจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เน้นการนำต้นทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับความรู้สึกที่ดีจากการท่องเที่ยวชุมชน และอยากที่จะกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีก ทั้งนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนควรประกอบด้วยกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

2.4 ด้านการจัดการสื่อสาร ควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ข้อมูลทั่วไป กิจกรรม กฎระเบียบต่าง ๆ และกติกาของชุมชน สร้างผู้สื่อความหมายในท้องถิ่น ซึ่งเป็นคนในพื้นที่หรือในชุมชน ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นการสื่อสารภายในชุมชนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น การสื่อสารผ่านผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลทางความคิด

2.5 ด้านการจัดการผลกระทบ ควรให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองที่ถูกต้องและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว ส่งเสริมการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา มุ่งเน้นการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างช้าแต่มั่นคง ไม่ให้การท่องเที่ยวเข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือสภาพแวดล้อมมากเกินไป ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาร่วมกัน โดยสร้างความตระหนักต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น

2.6 ด้านการรื้อฟื้น ควรมีการนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหายหรือมีแนวโน้มที่จะสูญหาย รวมทั้งนำกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานนั้น ๆ มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือฟื้นฟูให้กลับมาอีกครั้ง หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านของชุมชน

2.7 ด้านการสืบทอด ควรสืบสานและถ่ายทอดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นไปได้หรือโอกาสที่สามารถประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชน หรือแสดงอัตลักษณ์ชุมชนออกไป โดยจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น วิดีทัศน์ เว็บไซต์ วารสาร เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

2.8 ด้านการปรับประยุกต์ ควรนำทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อมาเป็นทุนสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กลยุทธ์ความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสร้างเป็นการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เน้นคุณภาพ และสอดแทรกเอาภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นเข้าไป มีการเชื่อมโยงทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับระบบเศรษฐกิจและการบริหารจัดการยุคใหม่

2.9 ด้านการส่งเสริมการเผยแพร่ ควรสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยสื่อและวิธีการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ผลิตสื่อออนไลน์เพื่อการเผยแพร่และส่งเสริมวัฒนธรรม โดยการจัดทำสื่อที่มีคุณภาพสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน และใช้สื่อที่หลากหลายในการเผยแพร่วัฒนธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การสังเคราะห์องค์ความรู้ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้พบว่า ทุนทางพระพุทธศาสนาของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบด้วยศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล และศาสนพิธี ส่วนทุนทางวัฒนธรรมประกอบด้วยแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อและความศรัทธาของชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพและบริบทเชิงพื้นที่ และผลิตภัณฑ์ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมจัดเป็นทรัพยากรที่สะสมอยู่ในระบบ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัตถุสิ่งของ รวมไปถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านตามาที่ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยกันสืบทอด และนำความรู้เผยแพร่ให้กับคนรุ่นหลังได้รู้ถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ได้แก่ การปลูกป่า การบวชป่า การเลี้ยง ศาลปู่ตา การทำความสะอาดแหล่งน้ำสาธารณะ เป็นต้น ดังนั้น ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้หากบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ สามารถใช้เพื่อความอยู่รอด หรือเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทางเศรษฐกิจทำให้เกิดผลในการกระจายรายได้ให้กับชุมชน สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับชาวบ้านที่นำทุนเหล่านั้นมาใช้ในการสร้างอาชีพให้กับตัวเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญารัตน์ แก้วมกล (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การใช้ทุน

ทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือยุทธวิธีที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการจัดการหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ กรณีศึกษาชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ได้แก่ ชุมชนตำบลบ้านตุน จังหวัดพะเยา ชุมชนบ้านวังหอน จังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนในจังหวัดหนองคาย โดยนำทรัพยากรต้นทุนทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีอยู่เดิม ในพื้นที่มาปรับใช้ พัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างผลกระทบด้านบวกต่อการพัฒนาในระดับประเทศ

2. แนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรเป็นการดำเนินงานของชุมชนโดยบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชนพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อนำทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไปยกระดับและขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเพื่อเป็นกลไกสำหรับเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ 1) การจัดการชุมชน เป็นการจัดชุมชนให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเน้นขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การจัดการเรื่องราวเป็น การนำเรื่องราวของท้องถิ่นมาเป็นหัวข้อในการจัดการท่องเที่ยวหรือสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ 3) การจัดการกิจกรรม เป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย สร้างความดึงดูดและความน่าสนใจในการท่องเที่ยว 4) การจัดการสื่อสาร เป็นการนำเสนอเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสอย่างลึกซึ้ง ด้วยการบอกเล่าจากเจ้าของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ ยอมรับและเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 5) การจัดการผลกระทบ เป็นการคำนึงถึงผลกระทบ ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อฟื้นฟูและรักษาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้คงความสมบูรณ์มากที่สุด สอดคล้องกับอารีวรรณ หัสติน (2563) ได้ศึกษา การจัดการทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านไทยพวน กรณีศึกษา จังหวัดนครนายกและจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดนครนายกเป็นจังหวัดที่มีทุนทางสังคมสูง ในขณะที่จังหวัดสระบุรีเป็นจังหวัดที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ด้านการจัดการทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านไทยพวน มีกระบวนการจัดการทางวัฒนธรรม

ที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ด้านการจัดการเพื่อการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ด้านการจัดการเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรม ด้านการจัดการเพื่อการปรับประยุกต์และด้านการจัดการ เพื่อการส่งเสริมเผยแพร่ อย่างไรก็ตาม การจัดการวัฒนธรรมของทั้งสองจังหวัดมีความแตกต่างกันที่จุดเริ่มต้น จังหวัดนครนายกเริ่มต้นจากการจัดการเพื่อการรื้อฟื้นวัฒนธรรม จังหวัดสระบุรีเริ่มต้นจากการจัดการเพื่อการสืบทอด วัฒนธรรม หัวใจสำคัญที่ทำให้การจัดการทางวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านไทยพวนของทั้งสองจังหวัดประสบความสำเร็จ คือ ความร่วมมือร่วมใจของคนในวัฒนธรรมและการมีเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแบบพึ่งพาตนเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมี การรวมตัวกัน วิเคราะห์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เพื่อร่วมกันแสวงหาทางเลือก หรือ ทางออกของปัญหา การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน กลุ่มองค์กรประชาชนให้ก่อเกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน โดยประชาชนในชุมชนผ่านการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ การพัฒนาความคิด จิตสำนึก และความตระหนักรู้ของผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชนให้สามารถคิด ปฏิบัติ ตัดสินใจ อย่างเป็นอิสระที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในการจัดการตนเองให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนโดยกระบวนการแบบพึ่งพาตน สอดคล้องกับขวดี โกศล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิดพลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรองใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ ขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ในทางเศรษฐกิจได้ ต่อยอดที่มาจากทุนทางสังคม ได้กำหนดขอบเขตนำพื้นที่ทางวัฒนธรรมมารวมกลุ่ม โดยมีเป้าหมายนำวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอด ในเรื่องของสังคม คือการสร้าง ความเข้มแข็งความอบอุ่น สร้างความสามัคคีในชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอม เป็นการสร้าง รายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริมซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจ สร้าง ให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่า แนวทางการจัดการ ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับนำมาประยุกต์ใช้ ในการนำไปขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ ได้แก่ การรื้อฟื้น การสืบทอดทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการรื้อฟื้น อนุรักษ์ อารักขาและสืบทอดวัฒนธรรม จะเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคมที่คนท้องถิ่น

คนพื้นเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ และหน่วยงานด้านวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปลูกจิตสำนึก ร่วมรณรงค์ให้สังคมและหน่วยงานของรัฐเห็นคล้อยตามและให้การสนับสนุนโดยมุ่งหวังที่จะทำให้วัฒนธรรมที่กำลังเลือนหายหรือเสื่อมสภาพกลับมามีชีวิตใหม่ ทั้งนี้การฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังเป็นกระบวนการที่ทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนสามารถมองเห็นได้ อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีตำแหน่งในสังคม โดยดึงความเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ออกจากบริบทท้องถิ่นสู่การกลายเป็นสินค้าวัฒนธรรม ผ่านการประดิษฐ์ประเพณีที่ผูกโยงกับการนิยาม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม รวมทั้งเร่งพัฒนาบูรณะ ฟื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ในพื้นที่

ส่วนการจัดการเพื่อการส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม เพราะถ้าไม่มีการเผยแพร่ก็ไม่มีการบริโภค หากไม่มีการบริโภควัฒนธรรมก็จะหายไปโดยอัตโนมัติ ดังนั้นการส่งเสริมการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องขยายช่องทางกลุ่มผู้บริโภคให้มากขึ้น โดยเผยแพร่ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมชนเผ่าทำให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตด้านภาษา การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมการแต่งกายชนเผ่า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นรากเหง้าของชนเผ่า จนเกิดภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นมรดกที่ตกทอดจากบรรพบุรุษ รุ่นสู่รุ่น อนุชนคนรุ่นหลังจึงต้องร่วมกันสืบสานเพื่อความยั่งยืน นอกจากนี้ควรส่งเสริมหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา โดยการสอดแทรกเนื้อหาและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมลงในหลักสูตรการเรียนการสอน และให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริม รวมทั้งควรผลิตสื่อออนไลน์เพื่อการเผยแพร่และส่งเสริมวัฒนธรรม โดยการจัดทำสื่อที่มีคุณภาพสำหรับการเผยแพร่ วัฒนธรรมของชุมชน และใช้สื่อที่หลากหลายในการเผยแพร่วัฒนธรรม เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น สอดคล้องกับ จิรายุทธ ประเสริฐศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์ มีคุณภาพโดยรวมอยู่ใน

ระดับดี สื่อมัลติมีเดียที่ผู้ศึกษาได้พัฒนาขึ้นมีประโยชน์ สามารถนำไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่เยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์และผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม ศาสนบุคคลและศาสนพิธี ส่วนทุนทางวัฒนธรรมประกอบด้วยแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อและความศรัทธาของชุมชน สภาพแวดล้อมทางกายภาพเชิงพื้นที่ และผลิตภัณฑ์ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำไปจัดสภาพของชุมชนให้มีความพร้อมด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกเห็นคุณค่าในทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม นำเรื่องราวของบุคคลสำคัญ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชน หรือแม้แต่เรื่องเล่าขานสืบต่อกันจนเป็นตำนาน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวของชุมชน สร้างความดึงดูดและความน่าสนใจในการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเชื่อของคนในท้องถิ่น และนำเสนอข้อมูลของทุนชุมชนด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของเจ้าของพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ยอมรับและเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 1. องค์ความรู้แนวทางการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมท้องถิ่น

7. ข้อเสนอแนะ

1. ภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมควรร่วมกันบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ โดยรัฐมีหน้าที่สนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านประชาสัมพันธ์ และด้านสถานที่ ส่วนภาคประชาชนมีหน้าที่สร้างสรรค์กิจกรรมชุมชน ประเพณี หรือนำมาประยุกต์พัฒนาเพื่อเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นทุนทางเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรยกระดับการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนไปใช้ สำหรับเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันทางการท่องเที่ยวให้กับชุมชนนั้น ๆ

3. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรบูรณาการความร่วมมือกันส่งเสริมและสนับสนุนในการอนุรักษ์ธรรมชาติ วิถีชีวิตวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการพัฒนาอัตลักษณ์ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและมีชื่อเสียงในระดับประเทศ

4. วัดและชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่สมดุลเชิงพื้นที่และเวลา โดยการสร้างการรับรู้สินค้า บริการ และแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล อาทิ การจัดกิจกรรม/เทศกาล/ งานประเพณีเฉพาะถิ่นในแต่ละเดือน การสร้างค่านิยมของการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ควรเข้ามามีบทบาทเอื้อให้เกิดองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดการทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนโดยตรง ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบควรเป็นหน่วยงานในรูปแบบคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนทุกภาคส่วน โดยเป็นองค์กรในรูปแบบคณะกรรมการ เนื่องจากมีกระบวนการทำงานแบบปรึกษาหารือ เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกในกลุ่มอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กัญญารัตน์ แก้วกมล. (2562). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(1), 75-91.

จิรายุทธ ประเสริฐศรี. (2557). การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับเยาวชนจังหวัดบุรีรัมย์. รมยสาร, 12(1), 43-55.

ชวดี โกศล. (2561). การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 6(2), 64-73.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2562). แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (พ.ศ.2561-2565).

แม่ฮ่องสอน: สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). แผนพัฒนาสถิติระดับพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ส่วนพัฒนาส่งเสริมการตลาด
ผลิตภัณฑ์ชุมชน. (2559). ทู่นวัฒนธรรมไทยสู่การสร้างสรรค์เศรษฐกิจ. *อุตสาหกรรม
สาร*, 58(6), 5-7. สืบค้นจาก
[https://ejournal.dip.go.th/dip/images/ejournal/fd2eaa1aedd740f4b4e32346
220a000d.pdf](https://ejournal.dip.go.th/dip/images/ejournal/fd2eaa1aedd740f4b4e32346220a000d.pdf)
- อารีวรรณ หัสดิน. (2563). การจัดการทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านไทย
พวน กรณีศึกษาจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 11(1), 331-344.
- Pongkittiwiboon, S. (2015). Inheritance of Eng-Ko Folk media to enhance the
identity of Thai-Chinese community in Chonburi Province. *Warasamsastr*,
8(1), 147-164.